

**Dissertatio inauguralis medica, de dolore cephalico ... / sub praesidio
Friderici Hoffmanni ... pro licentia ... ad d. Martii Anno MDCCXXXI. Publicae
eruditorum examini subjiciet Matthias Bentzig.**

Contributors

Bentzig, Mátyás, 1697-1749.
Hoffmann, Friedrich, 1660-1742.
Universität Halle.

Publication/Creation

Halæ Magdeburgicæ : Typis Joh. Christiani Hilligeri, [1731]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/muykk7uu>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA,

DE

DOLORE CEPHALICO

QVAM

SVB PRÆSIDIO

DN. FRIDERICI HOFFMANNI

ORDINIS MEDICI SENIORIS & h. t.

DECANI

PRO LICENTIA

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS RITE
CONSEQVENDIS

Ad, d. Martii Anno MDCCXXXI.

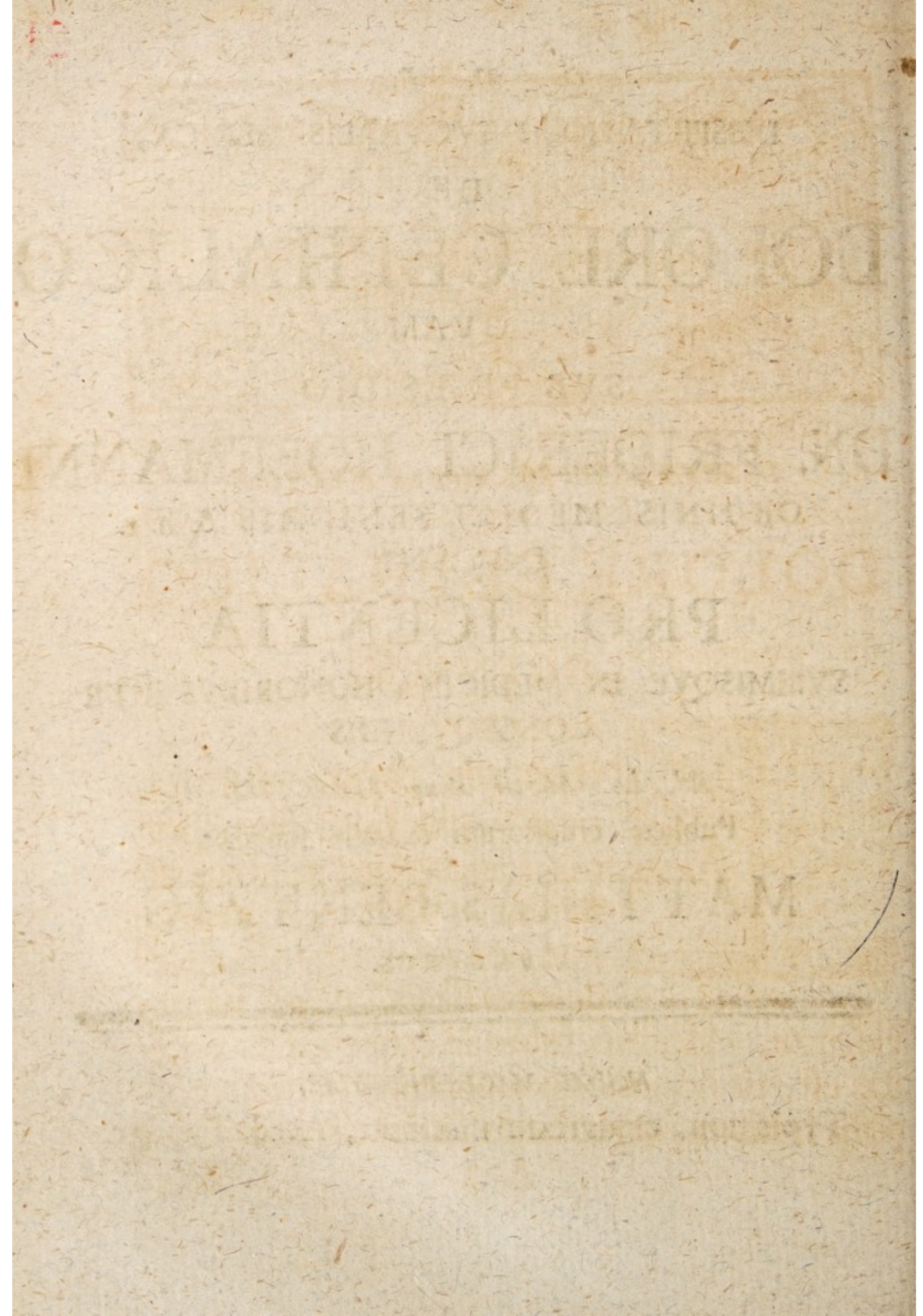
Publicæ eruditorum examini subijciet

MATTHIAS BENTZIG

HVNGARVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISPUTATIO SOLENNIS MEDICA.
 DE
DOLORE CEPHALICO
 PROOEMIUM.

Inter alia eaque plurima,
 quæ genus humanum post
 miserum lapsum acerbius af-
 fligunt, pœnarum genera,
 non postremum intolerabiles
 dolores sibi vindicare locum
 videntur. Horum subinde tanta vis ac pote-
 stas est, ut non modo functiones partium cor-
 poris humani perversando sanitatem lædant, sed

& lege consortii ac commercii, in interiora animæ, imo ipsius mentis penetrando, summam & tristem anxietatem atque inquietudinem ad desperationem usque inferant, ut sæpius non aliud nisi a morte remedium quæratur. Horum etiam tanta sæpius est ferocia atque vehementia, ut gravissimos imo non raro funestos morbos, ut sunt febres, convulsiones, deliria, lipothymia, summæ virium prostrationes, concitent. Quo graviores vero & plane intolerabiles sunt ii affectus, qui non corpus sed animam simul sæviter excruciant; eo naturæ humanæ nihil potest evenire gratius, nihil iucundius, nihil desideratius, ac dolorum ferociam lenientibus, vel ex toto tollentibus idoneis remediis. Id quod unice cum expectandum sit a sagaci & perito Medico, non dubitavi, in edendo specimine eruditionis publico, ingenii mei vires circa utilissimam dolorum materiam exercere. In specie vero mihi visum est, de DOLORIBVS CAPITIS agere, quia frequentissimi sunt & nulli sexui, nulli ætati, nullique temperamento parcunt, diutius etiam ægrotantem tenere consue-

fuescunt. Horum itaque sedem, originem ac causas non modo paulo enucleatius investigabo, sed & qua facili ac tuta via & methodo, quibusve aptis remediis eorum curationem aggre-
di & exequi Medicus possit, demonstra-
tum dabo. Benignissimum Numen annuat
cœptis.

§. I.

VT ordine in hac disquisitione procedamus, pri-
mo, omnium dolorum in genere sedes, in qua
scilicet parte eorum causa hæreat & tyranni-
dem suam in corpus & animam exerceat, inquiren-
da venit. Jam vero attenta observatione constat,
commercium illud quod animæ cum corpore & cor-
pori cum anima intercedit, divina & inexhausta sa-
pientia in systemate partium fibroso-nervearum po-
situm & constitutum esse, ea lege, ut mediantibus
his partibus, corpus & quæ in eo fiunt mutationes
animam variis modis afficere ac determinare possint.

§. II.

Porro etiam planissime constat, quod si in par-
tes illas corporis, ex pluribus fibroso-nerveis stami-
nibus contextæ quæ sunt, incidat quædam violentia,
ita, ut vel ab alio corpore nimium distendantur, distra-
hantur aut comprimantur, vellicentur, arrodantur

aut contrahantur, molestissimam & valde anxiam ac tristem in anima oriri sensationem, eamque non nisi causa sublata cessare. Qui constans naturæ microcosmicæ effectus, omnino pro regula haberi a Medicis debet, quæ in theoreticis æque ac practicis rite explicandis & pertractandis non minoris momenti est. Sicuti enim, secundum D. D. PRÆSIDIS sententiam, legibus auctoritate Superioris stabilitis, & divinæ & humanæ res: ita etiam certis motuum legibus, res naturales vel quæ fiunt in corpore humano disponuntur & ordinantur.

§. III.

Cum itaque caput inter præcipua illa membra sit, quæ ex compluribus fibroso - nerveis tunicis & membranis exquisitissimæ motionis & sensationis texta atque constructa sunt, non mirum est, hoc ipsum etiam persæpius diuturnis & atrocibus doloribus domicilium quasi & fixam sedem subministrare. Si quidem externas æque ac internas capitis partes, eodem quam nunc modo nominavimus, textura gaudere conspicimus. Est enim extra cranium membrana, ipsum hoc os proxime cingens, pericranii nomine nota, quæ dum ad omnia ossa & eorum sinus in parte non capillata exporrigitur, periosteum dicitur. Intra cranium in conspectum prodit membrana, quæ ob fibrarum copiam & crassitiem e qua composita est, duræ matris sibi nomen acquisivit, & non modo cerebri cerebellique superiorem & inferiorem partem investit,

vestit, sed & ipsis nervis originem porrigit. Conspicitur porro intra cranium, ipsa sic dicta pia mater, quæ nobis tamen quia ex fibris tensilibus carneis & nervosis elasticis non est constructa, sed ex tenuibus tantum lamellis composita, nec ad motum nec ad sensum quicquam conferre videtur; ut eandem potius vasis ad cerebrum pertinentibus quoddam fulcimentum præbere censeamus: ipsum enim cerebrum, quia caret ejusmodi fibrarum structura, omnis motionis & sensationis expers esse videmus.

§. IV.

Perspeximus autem, harum sensilium membranarum ac partium non unam eandemque esse texturam, dum aliæ aliis sunt teneriores, crassiores & magis vel minus tensiles, hinc excitatas etiam in ipsis molestas sensationes, quarum aliæ remissiores, aliæ acutiores & intensiores, variare & differre nihil mirum est. Equidem nos statuimus, dolorum qui fiunt in capite, & quidem gravissimorum ac fere intolerabilium, præcipuam & frequentiore sedem pericranium, rariorem duram matrem præbere, sed hanc majori cum periculo, videlicet phrenitidis, convulsionum, epilepsiæ, vel etiam apoplexiæ aut hemiplexiæ; cujusmodi dolor plerumque cum molesta & forti intra caput pulsatione, vel cum repentina punctura conjungi solet. Minus periculi alit, si dolor est in ipsa quæ caput tegit cute, præsertim in interiori ejus parte pericranio vicina, quam vasa sanguifera in copia percurrunt; quo casu
dolor

dolor solet eſſe magis obtuſus, gravativus & preſſo-
 ius. Alia vero doloris & valde acuti ſpecies eſt, quæ
 intra oſſium cranii interiores cavitates ſeu ſinus, at-
 que utplurimum frontis, propter membranam, ex tu-
 mica pituitaria quæ naſcitur, tenerrimam hæc oſſa in-
 terius cingentem, ſedem ſuam obtinet.

§. V.

Quod vero magis in integumentis capitis &
 præcipue in pericranio ſedes & cauſa dolorum, rarius
 vero in membranis quæ cerebrum cingunt ſit collo-
 canda, id abunde vel ex unico hoc manifeſtum eſſe
 cenſeo, quod qui gravi dolore capitis laborant,
 nec præſentius, nec efficacius lenimen & ſolamen,
 quam ab externis epithematibus ac capitiluviiſ diſcu-
 ſcentibus, emplaſtris quoque anodynis, item a veſicato-
 riis vel ſetaceis opportune applicatis, quorum ſingulo-
 rum virtus difficillime ad interiora cranii penetrare
 poterit, inveniant.

§. VI.

Ingens quoque doloris in capite, ratione loci
 quem occupat, item ratione vehementiæ ac diuturni-
 tatis diſcrimen eſt, quo inde etiam diverſa ab aucto-
 ribus ipſi impoſita ſunt nomina. Nam ſi levior eſt,
 & modo partem capitis afficit, dicitur cephalalgia; ſi
 diuturnior & gravior, ac totum caput occupat, ce-
 phalææ nomen accipit, quam GALENVS ita opti-
 me deſcribit: *pr. 3. tr. 2. cap. 35. cephalæa eſt dolor totius*
capitis diuturnus ægreque ſolubilis, qui a parva occaſione
vehe-

vehementes habet exacerbationes, adeo, ut neque strepitum, neque vocem violentam, neque luminis splendorem, neque motum tolerare possit patiens, sed tranquillitatem & obscurum cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam; quippe alii se malleo percuti arbitrantur, alii caput contundi distendique sentiunt, ac paucis ad oculorum radices dolor extenditur: quo in dolore totam capitis membranam vehementer affectam esse non dubitamus.

§. VII.

Sæpius fit, ut unum tantum latus dolor obfi-
deat, altero salvo & sine dolore; tunc græce hemi-
crania vocatur. Interdum etiam in certo tantum ver-
ticis loco circumscripto fixus hæret dolor, ita ut vix
magnitudine grossum vel imperialem æquet, mulie-
ribus & quidem hystericis familiaris; qui clavi nomine
insignitur. Quandoque dolor frontem & loca super-
cilia acutissimus obsidet: alius solum synciput, alius
occiput, alius verticem prope futuram, alius tempo-
ra magis occupat. Neque una eademque solet esse
sensatio: nam alius acutus, pungitivus, lancinans do-
lor est, alius contusivus, gravativus & pressorius, a-
lius rursus constrictorius, quidam æstuosus & inflam-
mans, alius frigidus est, qualis in mulieribus potissi-
mum verticem ferire solet, ut quasi se glaciem geli-
dam in ipso gestare conquerantur,

§. VIII.

In genere vero omnis doloris cephalici cau-
sam, a liberiori & æquabili sanguinis per vasa san-
gui-

guifera, quibus cutis capitis, pericranium, ipsaque dura mater instructa sunt, progressivo & circulari motu impedito, tanquam a fonte derivamus. Nullus certe Medicorum exactius, & secundum leges mechanicas, genesis doloris hujus demonstravit, ipso HIPPOCRATE, qui *lib. de flatibus §. 13.* ita rem perbelle exprimit: *sanguinis, inquit, transitus in capite magna angustia coarctatur, cujus abundantia ac conclusio dolorem excitat. Sanguis enim ipsa natura calidus existens, vi coactus, per angustam viam transire cellerrime non potest, cum multa impedimento sint obstacula & oppilationes; quapropter etiam pulsus fiunt circa tempora.* Qui sane locus, Hippocrati non penitus incognitum fuisse sanguinis progressivum motum ex arteriis in venas, satis abunde declarat, obstacula enim quæ liberiores transitum denegant vocat oppilationes, quæ in vasis revehentibus, quia carent impulsu, unde tardior & lentior motus, consistunt. Id quod etiam dissectiones ex gravi cephalæa mortuorum confirmare videntur, nam teste BONETO, WEPFERO, PECHLINO aliisque, sinus cerebri, iugulares etiam internæ & externæ venæ, sanguine mucoso crasso, imo pseudopolypis subinde infarctæ fuerunt repertæ: quod etiam nos in malo epileptico demortuis aliquoties observavimus. Si enim major sanguinis copia ad caput fertur, quam ipsæ venæ eadem celeritate reducere possunt, vasa arteriosa, & inter hæc maxime minima & capillaria, a congesto sanguine valde distenduntur & ipsæ mem-

membranæ insigniter premuntur ; qua ratione tristis illa sensatio excitatur.

§. IX.

Notandum vero hoc loco est, quod pro conditione, intemperie vel vitio sanguinis, si vel nimia copia peccat, vel nimis spissus & glutinosus, vel ferro valde acri refertus est, alia etiam atque alia inde doloris species enascatur. Nam quando is impetuosus & nimia copia in membranas irruit, quod præcipue de plethoricis & ubi consueta per nares fluxio supprimitur, nec non de adolescentibus valet, dolor totum caput occupare solet ; quod tunc calet, tumet, dolet, rubet, vasa turgescunt, fortiter pulsant præsertim circa ingulum & tempora, nares aridæ & siccæ sunt, fauces ardor & sitis occupat. Talem dolorem veteres a causa calida suscitari dixerunt.

§. IX.

Vbi sanguis in vasis capitis collectus multo scattet & mucido ferro, vel ex obstructa aut suppressa, quod sæpius accidit, coryza aut gravedine, dolor in capite oboritur, tunc magis gravativus, obtusus, pressorius, maxime in antica parte atque in fronte esse solet, quandoque etiam caput instar ponderis grave est, ut vix in altum possit elevari. Non raro evenit, ut in ipsius capitis cute, in vertice præsertim, tumores quibus digiti imprimi possunt exsurgant, pulsu interea languido, facieque livida existente: Quod inde a longo iam tempore CELSVS notavit, *lib. IV.*

cap. 2. ita differens : *præter hæc invenitur genus doloris, quod potest longum esse, ubi humor cutim inflat, eaque intumescit & prementi digito cedit.* Veteres hujusmodi dolorem a causa frigida deduxerunt.

§. XI.

Deterior doloris & magis pervicacis species est, qui accidit lue Venerea vel Gallica affectis, cum materia serosa, acris, caustica firmitus pericranio insidet & interdum ipsum cranium cariosum reddit, quæ difficillime remediis cedit atque sanescit. Ejusdem generis esse solet is dolor, qui a materia salino causticæ indolis ad habitum corporis propulsa & postea retrocedente nascitur; uti id D. D. PRÆSES in arthritide, podagra, scabie, erysipelate capitis, gutta rosacea laborantibus, sæpius in praxi observavit. In variolis & morbillis, antequam peccans materia, naturæ robore ad extimam cutem propellitur, vel quod pejus repellitur, atrox sæpe cum febre aut delirio, vel in infantibus cum epilepsia, dolor caput torquet; quo casu, ubi materia exigua caustica dolorem efficit, præternaturalis & vehemens membranarum potius stricture, quam earundem distensio, quæ a copia feri & sanguinis fit, locum habet.

§. XII.

Sæpius in capite dolor est acutissimus, fere intolerabilis, fixus & diutius affligens, qualis & totius corporis & animi vires pessundat, somnum tollit, concoctionem impedit, nauseam & ciborum fastidium parit,

parit, & alios sæpe gravissimos capitis & nervorum morbos, ut sunt: vertigo, oculorum caligo, & suffusio, cœcitas, aurium tinnitus, convulsio, epilepsia, post se trahit, atque etiam reliquas nervosas corporis partes in consensum trahendo, vomitum, alvi stricturam, extremorum refrigerationem, faciemque moribundo similem efficit. Id quod a veteribus quoque animadversum videmus. CELSVS enim *lib. IV. cap. 2.* scribit: *cephalæe notæ sunt: horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, vocis suppressio, corporis refrigeratio, animæ defectio.*

§. XIII.

Jam quod attinet porro ad causas doloris cephalici, inter has præcipua est ingens capitis & partium in eo contentarum imbecillitas: pars enim quo debilior, eo facilius & promptius humorem alienum admittit, recipit ac retinet, atque inde stagnatio, humoris stagnantis corruptio, partiumque nervosarum afflictio contingunt. Novimus sæpius cephalalgiam hæreditariam, a parentibus debili capitis constitutione præditis acceptam; vidimus etiam a diuturno animi mœrore, a præpostera Venere, a nimis lucubrationibus & mentis fatigationibus, item a nimis crebra sanguinis missione, vel effrenibus hæmorrhagiis caput ita debilitatum fuisse, ut graves inde dolores, nec non alii, qui vehementer caput infestant morbi, exorti fuerint.

§. XIV.

Neque ex classe caussarum, quæ vocantur remotæ, excludi debet frigus, quod uti omnibus nervosis partibus, si jam dolore premuntur, infestum est, & liberam transpirationem per cutim impedit: ita maxime nocet, si capiti denudato admittitur, vel si id non satis contra nocturnum frigus fuerit munitum, vel etiam, si a longo sermone vel motu corporis nimio, aut a sole, aut ab ira, vel ab ingestis largius potibus spirituosus & inebriantibus, pluvioso cælo, nocturno præsertim, repente exponitur.

§. XV.

Memorandum id quoque est, cephalalgiam sæpius tantummodo esse symptoma, quod morbo demum accedit. Ita frequentius febribus continuis, intermittentibus quoque, & inter has maxime quartanæ jungitur: atque vix quicquam in praxi crebrius occurrit, quam quod mensibus inordinate prodeuntibus vel imminetibus, caput doleat gravissime; spasticæ videlicet dum ex imo ventre stricturæ, in caput suum effectum exerunt. Digestionis vitio & affectu sic dicto hypochondriaco laborantibus frequenter associatur: nam si prima regio vitiosorum humorum colluvie scatet, & inde oborientes spasmi ac flatus, humores ad caput plus iusto urgent, nimia eorum congestio, vasorum distensiones, a quibus tunicarum nervosarum læsio fit, parit. Constat etiam hemicranie causam, a stomachi vitio frequentius oriri, dum hoc
non

non bene concoquente, multæ generantur cruditates, quæ cum succo ciborum chyloso permixtæ, per thoracicum ductum ad cor adductæ, ac protinus ad caput delatæ, antequam per congrua corporis emunctoria expurgatæ fuerint, dolores periodicos efficiunt; qui absoluta digestionem ut plurimum invadunt.

§. XVI.

Observamus porro ætatem puerilem valde doloribus esse obnoxiam, tum quod in hac ætate minus exacta servatur diæta & ventriculus cibis dulcibus, fructibus horeis, placentis ac lacticiniis oneratur; tum quod etiam vermes, quibus gignendis pueri peropportunifunt, causam hujus mali præbent, dum putres & corrupti cum chylo humores ad caput delati, partibus ibi nervosis labem & vitium inferunt. Sciendum quoque est non semper & continenter dolorem hunc cruciare, sed dilucida sua ac definita interdum habere intervalla, nimirum ut non tantum magno ægrorum solatio remittat, sed ad notabile etiam tempus ægros deferat, qui certis tamen postea horis, diebus, imo mensibus & annis revertitur: certo tunc indicio, causam magis in remotis partibus, maxime omnium in ventriculo & imo ventre latitare; quod imprimis in viris, qui fluxui hæmorrhoidali sunt vel fuerunt obnoxii, vel malo hypochondriaco affecti, D. D. PRÆSES observavit.

§. XVIII.

§. XVII.

Neque semper sine periculo cephalalgia est, nam si causa doloris magis intra cranium est, si dolor vehemens cum febre continente excruciat & somnum tollit, phrenitidem prænunciat; si vero subito in hypochondriacis vel in melancholiam pronis, præsertim graviore animi affectu præcedente oritur, & somnum atque appetentiam aufert, ac cum auditus difficultate vasorumque interna pulsatione jungitur, hæc vero cuncta sine febre fiunt, furorem prælagit. Ubi vero subitum & peracutum in capite dolorem aurium tinnitus, difficilis incessus, genuum imbecillitas, & impeditus tardusque sermo sequitur, signum est futuri morbi attoniti vel etiam hemiplexiæ; qui tamen magis in opposito latere quam in affecto excruciat, dum hoc percipiendo dolori non amplius par est. Neque prætermittendum esse censeo, quod in adolescentibus & junioribus, frequentiores cephalalgia, futurae arthritidis vel podagræ indicium præbeant.

§. XVIII.

Quod attinet ad curationem hujus mali, cum variæ ejus sint causæ, probe ea debet discerni, quia eisdem removendis, omnis medendi ratio superstructa esse debet; in genere tamen omnes indicationes hunc morbum curandi, sequentibus absolvuntur. Primo sanguis & humores impetuose ad caput congesti, partim ad loca ignobilia derivandi, partim
ido-

idoneis remediis discutiendi sunt. Secundo stric-
turæ membranarum capitis nervosarum spastica,
quæ perpetuo fere sub atrociori dolore sunt, & con-
sensionis lege functiones totius corporis turbant,
leniri mitigarique debent. Tertio æqualis & libe-
rior sanguinis & humorum per capitis vasa progres-
sus, omni modo procurandus. Quarto materia vi-
tiosa, quæcunque illa fuerit, per convenientia emun-
ctoria, placide & quantum fieri potest beneficio tran-
spirationis subducenda. Tandem ad avertendas re-
cidivas caput & totum nervorum systema robo-
randum.

§, XIX.

Ad primam igitur indicationem exsequendam,
si causa doloris est plethora, siue nimius ex inferio-
ribus locis ad caput per spasmos appulsus & coactus
sanguis, non facile præsentius auxilium quam in san-
guinis missione erit, quæ in locis non procul a par-
te affecta, melioris derivationis causa instituenda est,
v. g. sub lingua aut in fronte, vel venæ ingularis ex-
ternæ incisione, aut hirudinum pone aures applicatio-
ne; hac tamen adhibita observatione, ut si corpus
nimis turget sanguine, primo vena circa pedum ta-
los pertundatur, ne dato exitu maior sanguinis ad
caput invitetur fluxus, postea secundo vel altero die
vena circa caput aperiri potest. Consultum vero est,
ante sanguinis detractionem, alvum a sordibus purga-
re, quod commode & insigni cum levamine clysteri-
bus

bus fieri poteſt domesticis, vel etiam per infuſum mannatum & rhabarbarinum, adjecto ſale quodam aperitivo, ut cremore tartari, vel ſale Sedlizenſi.

§. XX.

Ad compeſcendum vero nimium ſanguinis abundantis & ebullientis orgaſmum, mixturam blande diapnoicam & temperantem, ex aqua florum tiliaë, liliorum convallium, ſambuci, ceraſorum nigrorum, antimonio diaphoretico, nitro purificato, cornu cervi uſto, cinnabari & ſyrupo papaveris albi compoſitam, dare expedit. Externe vero epithema diſcutiens & temperans fronti & capiti cum linteo duplicato eſt applicandum, cujus formula hæc eſſe poteſt: Recipe acetii roſacei, rutacei ana unciam & dimidiam, ſpiritus roſarum drachmas duas in quo camphoræ grana ſex ſoluta, nitri purificati ſcrupulos duos, olei ligni Rhodii guttas quindecim: vel ſequens emulſio cum fructu uſurpari poterit. Recipe nucleorum Perſicorum, amygdalarum amararum ana uncam dimidiam, ſeminis papaveris albi drachmas duas, aquæ roſarum, florum ſambuci, ceraſorum nigrorum ana uncias duas. Fiat emulſio, adde nitri drachmam dimidiam, camphoræ in oleo amygdalarum dulcium ſolutæ grana quinque M. D.

§. XXI.

Alia vero medendi ratione opus eſt, ſi a ſeri viſcidi intra vel extra cranium ſtagnantis copia, dolor cum torpore & gravitate ſæpe valde diuturnus innaſcitur,

scitur, ubi nec sanguinis missiones, nec leniora laxantia quicquam efficere possunt, sed dare convenit paulo valentiora, quæ crassos glutinosos humores dissoluendi & simul per alvum expellendi facultate polent. Id quod utrumque egregie præstant, quæ sequuntur Pilulæ: Recipe gummi ammoniaci depurati, sagapeni, myrrhæ electæ, aloës rosatæ, extracti hellobori nigri, resinæ jalappæ, mercurii dulcis, cinna-
baris præparatæ ana drachmam dimidiam, extracti croci, pulveris castorei, salis succini ana grana XV. M.F. Pil. ex scrupulo, numero XII. quorum sex vesperti, & sex postero die mane sumi possunt, quo die etiam ab omni cibo abstinendum & tenuia tantum iuscula ægro præbenda sunt; tribus vero diebus exactis, idem repeti potest remedium. Vacuata sic sufficienter vitiosi feri copia, medicina utendum est tonica roborante & simul diuretica; quo fine D. D. PRÆSES multoties mixturam, quæ extincturæ antimonii acris partibus quatuor, essentiæ succini & spiritus bezoardici Bussii, utriusque partibus duabus erat composita, summo cum fructu expertus est; cujus usus, dosin bis vel ter de die sumendo, per septimanam & ultra continuari potest. Nam quæ fibras torpidas, roborando earum vim motricem, excitant, simulque urinæ fluxum promovent, ea in hac cephalalgia specie, quæ ab extravasato sero intra cutim & cranium, vel etiam in ipso cerebro oritur, valde proficua observavimus. Præter hæc autem cum CELSO, laborem

C 2

borem

borem & exercitationem usque ad sudorem, vehementem fricationem, & cibos ac potiones quæ urinam movent, in tali doloris genere commendamus.

§. XXXII.

Si his in usum vocatis dolor non discutitur, confugiendum etiam ad externa, inter quæ vesicatoria virtutis sunt expertissimæ, quia pernicioso stagnanti humori exitum concedunt. Nos in usu habemus emplastrum meliloti, cujus uncia cum drachma cantharidum misceatur, adiectis granis aliquot camphoræ. Hoc magnitudine thaleri nuchæ applicari, & postea renovando illud, per longum tempus continuari potest; quod sine ullo incommodo insignem ferosi humoris copiam fundit. In malo graviore autem & ubi a fero sub cute capitis stagnante, tumor tactu & visu, nec non ex dolore cognoscitur, beatus WEPFERVS toti raso capiti emplastrum vesicatorium, instar cucuphæ imposuit, cuius effectus hic fuit, ut sine obortis vesicis magnam feri viscerum subtraxerit copiam: quod remedii genus iam tum ab ipso RIVERRIO, vide *ejus observat.* in pertinaci capitis dolore, summo cum stultu usurpatum fuisse animadvertimus,

§. XXIII.

Interdum fit, ut præter consuetudinem intensus dolor, certum duntaxat locum occupet, a materia, fixius & paulo profundius membranis inhærente, oriundus; quo casu Medicus Gallus cum prudentia doctus & in observatione curiosus CHENEAV, vide
fis

sis ejus observationes, miraculosum plane herbæ ranunculi pratensis impositæ vesicantem effectum, non satis prædicare potest : de cujus herbæ specie scribit, quod foliis anemonæ assimuletur, & masticata linguam mordeat quam maxime; hujus folia in mortario marmoreo contusa, & simul emplastro perforato appposito, parti applicare jubet. Videtur hæc herba autem haud dissimilem cum moxa possidere effectum, quæ etiam in ejusmodi dolore a Medicorum peritissimis magnopere æstimatur. D. D. PRÆSES rebus sic stantibus, felici aliquoties cum successu, rasæ prius quam occupavit dolor parti, siccum sal volatile salis ammoniaci, cum æquali parte pulveris sinapi mixtum imponi jussit, eo quod paulo fortioꝛem discussionem, tam profunde inhærens vitiosus humor requirit.

§. XXIV.

Vbi vero dolor a suppressa coryza, five a muco, intra narium concamerationes & sinus, detentoritur, expedit crebro, sal quod vocatur Anglicanum, & nihil aliud est, quam sal volatile siccum salis ammoniaci, cum oleo cephalico, ut lavendulæ vel majoranæ exaltatum, sæpius naribus admoveꝛe, vel etiam errhinum pulverem & qui leniter sternutationem movet, qui ex herba majoranæ, betonicæ, maro vero, floribus liliorum convallium, floribus benzoës & pulvere caryophyllorum concinnatur, interioribus narium admittere.

§. XXV.

Quod si vero causa chronici & immanis doloris, in valde corrupti feri & sanguinis massa, ut fit in lue Gallica & scorbutica, fundamentum suum habet, tunc utique necessarium est, congruis & specificis remediis hisce morbis sanandis accommodatis, eum aggredi, quo faciunt quam maxime lignorum decocta cum antimonio crudo, si prius humores corrupti per alvum probe, per ejusmodi quas jam supra dedimus pilulas, exclusi fuerint. Multum etiam ex diæteticis confert, abstinentia sive inedia per unum vel alterum diem, nec non labor & exercitatio corporis ad sudorem usque. Utile quoque est, in pertinaci tali morbo, ab impuro qui nascitur sero, per medicinam, sudorem provocare: cui scopo egregie sequens pulvis satisfacit. Recipe cinnabaris nativæ præparatæ, cerussæ antimonii sive bezoardici mineralis, salis volatilis vipera um vel cornu cervi, nitri purificati, singulorum grana X, camphoræ granum dimidium, pro dosi, desuper bibendo decoctum sanguinem purificans.

§. XXVI.

Hemicrania & præsertim periodica, causam latentem præsertim prima in regione habet, nimirum si ventriculus cum annexo duodeno, vitiosa humorum colluvie refertus est, quem lenioribus tunc emeticis evacuare proficit: alvum quoque ducere & per inferiora sordes expurgare, noxiumque humorem a capi-

capite derivare, interdum valde est necessarium; id quod optime, per Pilulas polychrestas Balsamicas, fieri potest. Postea elixiria stomachica, tonum ventriculi & intestinorum roborantia, sunt subiungenda. Si vero ab inordinato mensium vel hæmorrhoidum fluxu, causa doloris nascitur, remediis quæ salutares excretiones in iustum & convenientem ordinem redigunt, prudenter est utendum.

§. XXVII.

Absoluta sic doloris cephalici cura, quasdam necessarias cautelas & observationes ad eam spectantes subiicere haud erit inutile. Quandoeunque igitur dirus & acutus dolor, præsertim qui consistit in syncipite & sinubus frontalibus, tanta vi pollet, ut vires mirum in modum reficiendo, vitæ discrimen minetur, ablatio causæ morbi minime erit expectanda, sed ægro potius levamen quoddam afferendum est præsentaneum; eo quod viribus amissis, Medicus frustra laboreat. Quin imò ipsa doloris acerbitas sæpe tanta est, ut graviora symptomata, vigiliam assiduam, animi deliquia, mentisque alienationem accersat. Erunt ergo tum remedia interna, tum externa, ad dolorem levandum primario dirigenda. D. D. PRÆSES vero ex internis, primas utique partes massæ pilularum Wildegansii, quando cum cinnabari nativa miscetur, nec non pilulis Starckii deferre solet. Inter externa vero nec tutius, nec virtute præstantius invenit remedium, quam linimentum spissius ex sequentibus

tibus ingredientibus, sub tali forma paratum. Sumitur enim olei nucis moschatae expressi uncia dimidia, resinæ styracis calamithæ, resinæ corticis thymiamatis æquali pondere drachma, extracti croci, balsami Peruviani, utriusque drachma dimidia, olei ligni Rhodii guttæ XII. M. & linimentum fit spissius, quod corio inductum, magnitudine imperialis temporibus applicetur.

§. XXVIII.

Quando dolor acutissimus vixque tolerabilis, cavernis narium, sinibusque osseis capitis diutius infixus hæret, qui ab exigua sanguinis vel humoris extravasati quantitate, sub membrana hos sinus tegente, producit, sedare non modo, per jam dicta remedia, doloris atrociam convenit, sed & laborandum est, ut sanguinis appulsus, sub quo dolor augetur, minuatur; quod commodissime more Ægyptiacorum Medicorum scarrificatione facta in naribus, vel compendiosiori modo, frustum straminis paulo durius valide & subito naribus intrudendo, sanguine largius sæpe inde profluente, præstari potest.

§. XXIX.

Si vero sub membrana pericranii extravasatus, mordax & acris humor inclusus, os incipit cariosum reddere, tum omnibus aliis in cassum applicatis, ad incisionem accedendum est; quæ uti in paronychia ex simili fere causa orta, ita hic mirabile ferme adfert auxilium. Si vero jam caries ad diploën, ipsamque
lamel.

lamellam inferiorem penetraverit, unicum auxilium in trepanatione provida erit reponendum.

§. XXX.

Porro in genere sciendum est, in omni, a quacunque etiam causa proficiscatur, dolore cephalico, initium curationis ab injectione enematis, item a venæsectione, si plethora id exigat, faciendum esse, ita tamen ut alui apertio huic præcedat. Postea de aliorum congruorum remediorum tam internorum quam externorum usu erit decernendum. Sæpius plethora soluta, ad meliorem derivationem causæ peccantis a parte affecta, frontis venam aperire expedit. Et tunc Clarissimi HEVRNII monitum, quod *notis in aph. 68. HIPPOCRATIS, Sect. V.* insinuat, dignum utique observatione est. Suadet nempe, *ante sectionem, ut vinculum collo injiciatur, quo intumescat hæc vena, quæ oblique erit secanda, cavendo diligenter ne lædatur tunica pericranii.*

§. XXXI.

Arteriotomiam in temporibus celebrandam, præsentaneam & pene mirandam, ceteris omnibus inaniter adhibitis, sæpius opem ferre & lenimen, probatissimorum Medicorum fide constat. Neque ego, quanquam nunquam hoc remedio usus sum detrahere illi quicquam volo. Ita vero de hoc existimo, quod si sanguis, ex ramo venæ jugularis externo aperto, extrahatur longe melius retardatum circularem sanguinis motum in capite restitui, humoremque subsisten-

D

tem

tem & extravasatum, a quo pendet dolor, felicius dimoveri & excludi posse, dum videlicet sanguis arteriosus, majori ut antea celeritate, in spatium venæ ab extractione sanguinis evacuatum fertur. Si vero, ex consilio & deliberatione Medicorum, temporalis vena pertundi debet, tunc optime hæc operatio juxta aurem prope articulationem mandibulæ, ubi periculo vacat celebranda erit.

§. XXXII.

In omni dolore, ubi vires non ferunt sanguinis detractionem, neque ejus satis est, pediluvia, quæ nunquam non in hoc affectu utilia, modo sint temperatiora, ad divertendum sanguinis & humorum motum ad partes infernas, cum fructu adhiberi possunt; neque pedum frictiones paulo asperiores, cum pannis sunt improbandæ; nec rubefacientia, ut taleoli raphani rusticani cum sale mixti pedibus imponendi, usu suo destituuntur.

§. XXXIII.

Circa epithemata actu frigida tenendum hoc est, quod cum summa circumspeditione applicanda sint. Prostant enim exempla eorum, etiam nobis cognita, qui, in febribus præsertim exanthematicis, variolis, morbilis, purpura, ubi, natura per extremam cutim, peccantem materiam, sub specie halituum non sine fructu excludere nititur, per crebrius in dolore capitis applicata frigidiora epithemata, in cœcitatem ad dies vitæ durantem, in epiphoras suffusiones

fionesque oculorum fuerunt præcipitati. Neque etiam semper confert in hoc dolore profligando, pluribus & variis topicis uti, quorum applicatio interdum plus periculi habet, plus etiam prudentiæ a Medico desiderat, quam internorum usus. Neque omnia, omnibus æque salutariter conveniunt: nam quæ alius ferre potest, ea alium incommodant.

§. XXXIV.

In ipso paroxysmo ad atrocem dolorem mulcendum, non una sed pluribus vicibus, insignem efficaciam a liquore nostro minerali, aliquot guttulis ejus, saccharo in pulverem redacto instillatis & in os sumtis. experti sumus. Extra paroxysmum ad roborandum caput, vel etiam ut illud a recurſu mali vindicetur, balsamo nostro analeptico quod vitale audit, si vel exterius temporibus aut vertici applicetur, aut naribus modeste hauriatur, vel ejus aliquot guttulæ saccharo instillatæ cum infuso Theiformi sumantur, peculiares plane, non sine ratione & experientia, virtutes & laudes tribuimus.

§. XXXV.

Quandocunque nimium ebulliens & variis de causis in motum concitatioſorem actus sanguis, doloris originem præbet, neutiquam purgantia vel evacuantia, sed potius refrigerantia & temperantia locum inveniunt: quo, ego nomine plurimum folius aquæ frigidæ potui, atque nitroſis tribuere soleo. Et certe in hac re non est de nihilo, eximium

noſtri HIPPOCRATIS monitum, qui *libr. de ratione victus in morb. acutis*, ſic ſcribit : *Animadvertere oportet in iis quibus caput, vel ob exercitationes vel curſus, vel iter, venationem, vel alium quendam intempeſtivum laborem dolet; horum quidem nullos purgaveris.* Vult enim HIPPOCRATES, ubi ex calore vel ſanguinis fervore oboritur dolor, purgantibus uti nos non debere.

§. XXXVI.

Ad curam huius affectus præſervatoriam quod concernit, in hoc totus ejus vertitur cardo, ut omnia illa, quæ ex abuſu rerum nonnaturalium, ad foeturam huius mali producendam contulerunt, evitentur. Ex hoc genere ſunt : aër frigidus & nebulofus, ac tranſpiratione per eum prohibita, crapula, ingluvies, vinorum acidorum præſertim ſulphuratorum nimia potatio, pedum refrigeratio, nimia ſanguinis per affectus aut motum vehementiorem commotio, ſubito ſuperveniens refrigeratio, atque in ſtudiis & ingenii laboribus intemperantia; fuga inſuper ciborum dulcium, pinguium, trixorum in butyro, cereviſiarum lupulatarum, omniumque quæ inflant, ut piſa, fabæ, nec non quæ difficiliſſimæ concoctionis, caro bovilla ſenio confecta, quam ſedulo commendanda. Aqua vero pura vel vinum multa aqua dilutum ingens abſolvit punctum.

F I N I S.